П а с т с к р ы п т у м. Управа Сойму БНФ зьвяртае ўвагу групаў падтрымкі і радаў, што пісьмовыя звароты ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР, якія датычаць пытаньняў, вынесеных у парадак дня бліжэйшай сесіі (гл. "Вячэрні Мінск", 30 чэрвеня 1989) зьяўляюцца афіцыйнымі дакументамі і ўлічваюцца пры вырашэньні адпаведных пытаньняў.

У нас засталося зусім небагата часу. Таму раім пасьпяшацца зь лістамі і зваротамі. На адрас Прэзідыума іх трэба накіроўваць т э р м і н о в а.

С.Паўлоўскі

"ЛОЖЬ И ДЕЗИНФОРМАЦИЯ"

Менавіта так назваў свой допіс у міліцэйскую газету "На страже Октября" (30 чэрвеня) нехта М.Харытонаў. Цытую: "Позняк лжет уже в который раз". Што тут маецца на ўвазе? Відаць, артыкулы З.Пазьняка, у якіх ён паведаміў пра Курапаты, пра зьнішчэньне роднае мовы, духоўнасьці на Беларусі, ягоная крытыка цяперашнік кіраўнікоў Рэспублікі. Названы допіс датычыцца інтэрв'ю З.Пазьняка радыёстанцыі "Свабода", якое ён даў пад час Устаноўчага зьезду БНФ у Вільні. Што ж там "налгал" З.Пазьняк радыё "Свабода"? Пра павышаную гатоўнасьць мінскае міліцыі напярэдадні Зьезду? Напэўна, калі б гэта было ня так, "На страже Октября" спасылалася б на факты, а не абмяжавалася зьневажальным "беспардонный треп", "ретивые борзописцы", "лить грязь на родную сторонку из-за границы", "ложь на экспорт", "продукт с душком", "болтовня" и т.д. Але факты прымяненьня ўзброенай сілы 30 кастрычніка 1988 супраць мірнага насельніцтва, выкраданьне са ўзломам літаратуры БНФ з Дому літаратараў, зьбіцьцё міліцыяй сябра Аргкамітэту С.Сьвістуновіча ў прысутнасьці пракурора г.Баранавічы сьведчаць пра іншае. Вядома, што ў вечары 25 чэрвеня нарады міліцыі пад Менскам спынялі машыны дэлегатаў і гасьцей Зьезду БНФ. Адсылаю калегу зь міліцэйскай газеты да адпаведных пратаколаў і сьведкаў.

Аўтар рэплікі абураецца адносна таго, што заявы З.Пазьняка аб "штрафаваных" за нашэньне сімволікі ня маюць падстваў. Маўляў, назавіце прозьвішча. Калі ласка! У Сьветлагорску штрафавалі М.Бусел, у Полацку -- І.Мурашка, у Маладэчанскі РАУС прыцягнуты А.Капуцкі... І гэта можна, калі не паленавацца, праверыць па пратаколах.

Далей М.Харытонаў пераходзіць да нацыянальнай сімволікі: "То, что бело-красно-белый цвет республики отнюдь не национальный, а националистический с коричневым оттенком, уже давно доказано и нет нужды на этом останавливацца. Вспомним: Белорусь синеокая..." Ведаеце, пасьля Чарнобыля, пасьля "хімікаў", пасьля татальнага асушэньня рэк -- у выніку ўсёй той палітыкі, "на страже" якой апынулася наша міліцэйская газета, -- не такая ўжо Беларусь і сінявокая. Ці можа і гэта -- "ложь"?

Нумар падрыхтавалі Алесь Суша, Сяргей Дубавец, Павел Жук. Адрас для карэспандэнцыі: 220113, Менск-113, абанементная скрыня 327. Нагадваем, што без Вашых ахвяраваньняў выданьне бюлетэня стане немагчымым.

НАВІНЫ

БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ ЗА ПЕРАБУДОВУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"
8 1989. 17 ліпеня.

- ДА СЕСІІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР
- 26 ЛІПЕНЯ -- МІТЫНГ У МЕНСКУ
- САЎМІН РАЗБУРАЕ ПОМНІК ГІСТОРЫІ
- ПАЗАЧАРГОВЫ ЗЬЕЗД КПБ
- ГАЛАДОЎКА У БЕРАСЬЦІ
- "ЛОЖЬ И ДЕЗИНФОРМАЦИЯ"

ХРОНІКА

14 л і п е н я. Сябры Сойму БНФ Кастусь Лапко і Віктар Іванкевіч і віцэ-прэзідэнт Беларускага экалагічнага саюзу Лявон Тарасенка накіравалі старшыні Менгарвыканкаму Ул.Міхасёву заяву:

26 ліпеня 1989 Беларускі Народны Фронт за перабудову Адраджэньне мяркуе правесьці агульнагарадскі мітынг жыхароў Менска на тэму: "Праблемы экалогіі на Беларусі і выжываньне народу".

Месца правядзеньня мітынгу -- плошча Леніна. Час правядзеньня: з 19.30 да 23.00. Прыблізная колькасьць удзельнікаў -- 25 тысяч чалавек. Просім санкцыянаваць правядзеньне мітынгу.

Б а н ц а р а ў ш ч ы н а. Унікальны помнік беларускай гісторыі -- гарадзішча Банцараўшчына пад Менскам -- ператвораны ў будаўнічую пляцоўку. Тут паўстануць дачы Саўміна і Міністэрства ўнутраных справаў БССР. Гэтае санкцыянаванае злачынства (арт. 225 Крымінальнага кодэксу БССР) -- новая акцыя супраць гістарычнае памяці і культуры нашага народу з маўклівай згоды пракурора Рэспублікі -- яшчэ адзін факт чыноўніцкага самаўпраўства (арт. 196 КК БССР).

5 л і п е н я. У Наваполацку адбыўся мітынг, скліканы гарадской Радай БНФ і мясцовымі суполкамі "зялёных". Сябры Сойму "Адраджэньня" Сяржук Сокалаў-Воюш (Наваполацак) і Мікола Купава (Менск) распавялі пра Устаноўчы зьезд Фронту, адказалі на пытаньні пра канкрэтныя мэты і задачы адраджэнскага руху. Старшыня Наваполацкай Рады БНФ Анатоль Кулік гаварыў пра накіраваную на стрымліваньне палітычнай актыўнасьці наваполачанаў дзейнасьць гарадскіх уладаў. У мітынгу ўзяў удзел народны дэпутат СССР, сакратар ЦК КПБ М.Дзямянцей. Падвесьці высновы да больш чым паўгадзіннай гаворкі паспрабаваў народны дэпутат СССР, член ЦК КПСС, першы сакратар Віцебскага абкама КПБ Ул.Грыгор'еў. Ён пачаў свой выступ з абразаў. У прыватнасьці, назваўшы змагароў за беларускую мову "фарысеямі" (праўда, пасьля пратэстаў удзельнікаў мітынгу вымушаны быў па-

Modern History Archives
Archiŭ Najnoŭšaje Historyi
Fond 1/11 sprava 415

працiць за гэта прабачэньня), а скончыў пагрознымі пагрозамі, паабяцаўшы праз 3--4 гады разабрацца з кожным удзельнікам гэтага "зборища". Не гледзячы на пагрозы, удзельнікі больш чым дзьвюхтысячнага мітынгу прынялі ўхвалу ў патрымку Беларускага Народнага Фронту (супраць галасавалі 3 чалавекі, Ул.Грыгор'еў устрымаўся)

М е н с к. У пачатку ліпеня, пасьля Устаноўчага Зьезду БНФ, дзевяць сакратароў партыйных арганізацыяў ВА "Гарызонт" (чатыры зь іх прадстаўляюць прадпрыемствы, пяць -- цэхі і аддзелы) зьвярнуліся ў парткам аб'яднаньня з прапановаю падрыхтаваць ад усёй партыйнай арганізацыі "Гарызонта" Зварот да камуністаў Рэспублікі аб скліканьні пазачарговага Зьезду Кампартыі Беларусі. У парадак дня меркаванага Зьезду ініцыятары патрабуць уключыць наступныя пытаньні: аб прычынах крызісу ў партыі і грамадстве наогул, і шляхах выхаду зь яго; аб перадачы ўлады Саветам і месцы КПСС у палітычнай сістэме; аб дэмакратызацыі партыйнага жыцьця і новым Статуце партыі. Паводле "Прапановаў дзевяці" пазачарговы Зьезд павінен прааналізаваць грамадска-палітычную сітуацыю ў Рэспубліцы, заслухаць справаздачу ЦК КПБ аб выкананай за час перабудовы рабоце і перавыбраць кіраўнічыя органы партыі. Дзеля скліканьня Зьезду ініцыятары выставілі шэраг умоваў: кандыдаты ў дэлегаты павінны мець магчымасьць самавылучэньня; выбары дэлегатаў праводзіць прамым таемным гасаваньнем (з вызначэньнем адпаведных акругаў), толькі на конкурснай аснове (розныя платформы дазволяць распачаць агульнапартыйную дыскусію) і пры абавязковай наяўнасьці альтэрнатыўных кандыдатураў.

Б е р а с ь ц е. 13 ліпеня распачала галадоўку маці двaіх дзяцей, сябра групы падтрымкі БНФ і аргкамітэту Берасьцейскай філіі "Мемориала" Ала Мазько. Прычына гэтага роспачнага ўчынку -- абструкцыя праваахоўнымі органамі Берасьцейскай вобласьці (узгадайма садысцкае зьбіцьцё С.Сьвістуновіча ў Баранавічах) заявы аб узбуджэньні крымінальнай справы пра крадзеж матэрыялаў выставы, прысьвечанай памяці ахвяраў сталінізму, і зьняважлівыя публікацыі ў абласной газеце "Заря".

Больш за месяц таму на вуліцах горада зьявіўся пікет з антысталінскай выставай. Пікет быў выстаўлены філіяй "Мемориала" у рамках "Тыдня памяці". Але "Тыдня" не атрымалася -- стэнды з фотаматэрыяламі пра Курапаты і некаторымі газетнымі публікацыямі праіснавалі лічаныя дні. Увечары ў кватэру, дзе яны захоўваліся, без законных падставаў увайшлі міліцыянты і, замкнуўшы непаўналетняга сына гаспадыні (самой яе не было) у адным з пакояў, канфіскавалі выставу. Праз некалькі дзён расшукаліныя стэнды былі знойдзеныя ў адным з гарадскіх яроў. На падзеі аператыўна адгукнулася абласная газета, якая зьмясьціла прысьвечаны "Мемориалу" артыкул, напісаны ў лепшых традыцыях вандэйскай публіцыстыкі БССР.

А.Мазько заявіла, што спыніць галадоўку толькі тады, калі будуць пакараныя асобы, якія аддалі адпаведны загад і вінаватыя ў крадзяжы выставы, а рэспубліканскі і абласны друк зьмесьціць адказ Берасьцейскай філіі "Мемориала" на зьнявагу ў газеце "Заря".

6 л і п е н я. Адбылося першае паседжаньне сесіі Сойму БНФ "Адраджэньне". Былі разгледжаныя пытаньні: аб Звароце ў Вярхоўны Савет СССР; аб рэгламенце і складзе Управы Сой-

мў і прызнае аптымальным спосабам адбору найбольш вартых кандыдатаў першы тур галасаваньня ўсіх выбаршчыкаў.

У Праекце больш пасьлядоўна праводзіцца размежаваньне заканадаўчай функцыі ўлады і яе выканаўчай і судовай функцыяў. У адрозьненьне ад Закона прынцып несумяшчальнасьці статуса народнага дэпутата з кіраўнічымі пасадамі ў органах выканаўчай і судовай улады, а таксама ў органах унутраных справаў, дзяржаўчай бясьпекі і войска ахоплівае тут практычна усю дзяржаўна-адміністрацыйную піраміду ад нізу да верху.

Акрамя таго, Праект прадугледжвае:
- удзел выбаршчыкаў у галасаваньні толькі па месцы сталага жыхарства, для чаго вайсковыя фарміраваньні ЧБВА ўтвараюць асобныя выбарчыя акругі, а для выбаршчыкаў, хто не могуць быць у дзень галасаваньня па месцы сталага жыхарства, вызначаецца асобны парадак галасаваньня;
- скарачэньне выбарчай кампаніі з 4 да 3-х месяцаў пры адначасным павелічэньні з аднаго да 1,5--2-х месяцаў тэрміну агітацыйнай дзейнасьці кандыдатаў у дэпутаты сярод выбаршчыкаў;
- выбары складу акруговых і ўчастковых выбарчых камісіяў на сходах, канферэнцыях выбаршчыкаў пры таемным галасаваньні;
- 5-гадовы тэрмін паўнамоцтваў Цэнтральнай, акруговых і участковых выбарчых камісіяў дзеля таго, каб яны маглі аператыўна вырашаць арганізацыйна-практычныя пытаньні правядзеньня рэспубліканскіх, абласных, гарадскіх, раённых рэферэндумаў;
- абавязковае ўваходжаньне юрыстаў-практыкаў у склад акруговых выбарчых камісіяў, падвышэньне ролі суда ў вырашэньні выбарчых канфліктаў;
- абавязковую і аператыўную рэгістрацыю законна вылучаных кандыдатаў у дэпутаты акруговымі камісіямі, а таксама вылучэньне кандыдатаў шляхам збору подпісаў выбаршчыкаў;
- што грашовая кампенсацыя за ўвесь тэрмін вызваленьня кандыдата ў дэпутаты ад працы выдаецца толькі выбраным дэпутатам і тым кандыдатам, якія прайшлі ў другі тур галасаваньня;
- шт галасаваньне па адной кандыдатуры не праводзіцца;
- некаторыя іншыя заходы дзеля таго, каб галоўнай дзейнай асобай на выбарах народных дэпутатаў стаў сам народ.

Шаноўныя дэпутаты, тэкст гэтага Праекту ёсьць у кожнага з Вас, і яго лёгка параўнаць з тэкстам Закона аб выбарах народных дэпутатаў СССР. Сойм "Адраджэньня" спадзяецца, што Праект будзе разгледжаны на адной з бліжэйшых сесіяў Вярхоўнага Савету БССР разам зь іншымі (афіцыйнымі і грамадскімі) праектамі Закона аб выбарах народных дэпутатаў БССР. Сойм спадзяецца, што Вы не дапусьціце, каб вакол гэтага дакументу БНФ чарговы раз была арганізаваная "сакрэтнасьць", а зробіце так, каб у абмеркаваньні яго змаглі ўдзельнічаць самыя шырокія слаі грамадства. Сойм лічыць неабходным вынесьці некалькі (не менш двух) альтэрнатыўных праектаў Закона на рэспубліканскі рэферэндум. Гэта залежыць ад Вас, шаноўныя дэпутаты.

* * *

Тэксты дадзенага Звароту, а таксама ініцыятыўнага праекту Закона аб выбарах народных дэпутатаў БССР у колькасьці 500 экзэмпляраў перадаюцца праз Прэзідыум усім удзельнікам сесіі Вярхоўнага Савета. Абодва дакументы перадаюцца ва ўсе рэспубліканскія газеты і часопісы, распаўсюджваюцца праз каналы БНФ.

Старшыня Сойму Зянон Пазьняк
Менск, 13.7.1989. Сакратар Управы Аляксей Марачкін.
(Зварот прыняты сесіяй Сойму аднагалосна)

Прадугледжаныя Указам з мены артыкула 172 Кодэкса БССР аб адміністрацыйных парушэньнях, якія датычаць распаўсюджваньня друкаваных выданьняў, -- гэта адкрытая спроба забароны свабоды атрыманьня і распаўсюджваньня інфармацыі.

Дапаўненьне Кодэкса артыкулам 167-2 ("Незаконнае карыстаньне сьцягамі і вымпеламі, выраб, распаўсюджваньне ці нашэньне плакатаў, эмблем, сімвалаў") мае на мэце, па задуме яго аўтараў, сілай спыніць адраджэньне нацыянальных і гістарычных сімвалаў беларускага народу. Традыцыйныя колеры і герб "Пагоня", якія на працягу стагодзьдзяў увасаблялі эстэтычныя ідэалы і гістарычны лёс народу, наогул ня могуць падлягаць чыей бы ні было забароне ці дазволу; акрамя таго, паводле заканадаўства БССР, рэгістравацца павінны толькі сімвалы дзяржаўных установаў і грамадскіх арганізацыяў. Такім чынам, гэта частка Указа не можа датычыцца нацыянальна-гістарычных сімвалаў. Але паступаюць трывожныя сігналы аб пакараньні і шальмаваньні людзей за тое, што яны шануюць нацыянальныя сьвятыні ("справы" М.Бусла са Сьветлагорскага раёна, А.Капуцкага з Маладэчна, І.Мурашкі з Наваполацка).

Н сумненна, што аўтары гэтага Указа разьлічвалі толькі на тое, што Вярхоўны Савет па-ранейшаму застанецца паслухмянай "машынай для галасаваньня" дый прагаласуе і за гістарычнае бяспамяцтва беларусаў, і за адкрытае парушэньне Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека, і за ігнараваньне іншых міжнародных пагадненьняў, пад якімі стаяць подпісы і кіраўнікоў БССР. Не дарма ж усё гэта спалучана ва Указе з сапраўды актуальнай праблемай барацьбы са сьпекуляцыяй ва ўмовах дэфіцыту тавараў.

Але мы ўпэўненыя, што ў Вярхоўным органе ўлады Рэспублікі ёсьць людзі, што ведаюць сапраўдную цану ўласнай годнасьці і адчуваюць адказнасьць перад Бацькаўшчынай і Часам. БНФ "Адраджэньне" спадзяецца, што сесія Вярхоўнага Савета БССР адкіне антыдэмакратычны Указ і ён ня стане Законам.

* * *

Без карэннай рэформы палітычнай сістэмы нашага грамадства, без перадачы ўсёй паўнаты ўлады дэмакратычна сфармаваным Саветам перабудова непазьбежна скончыцца паўтарэньнем сталінішчыны. Ня менш відавочна і тое, што без новага заканадаўства аб выбарах немагчыма стварыць Саветы, якія былі б сапраўды народнымі органамі ўлады.

Законы павінны абмяркоўвацца і прымацца Вярхоўным Саветам або рэферэндумам на конкурснай аснове. Яшчэ да Устаноўчага зьезду Аргкамітэтам БНФ "Адраджэньне" быў распрацаваны ініцыятыўны праект Закона аб выбарах народных дэпутатаў БССР. Зьезд Беларускага Народнага Фронту ўхваліў праект і даручыў Сойму вынесьці яго на грамадскае абмеркаваньне і прадставіць для разгляду ў Вярхоўны Савет БССР.

Як адзначаецца ў прадмове да Праекту, у аснову яго пакладзены Закон аб выбарах народных дэпутатаў СССР. Многія палажэньні Закону засталі незьмененымі і ў Праекце. Але практыка выбараў саюзнага парламенту паказала, што Закон гэты яшчэ далёкі ад дасканаласьці.

Калі гаворыць аб адрозьніваючых Праекту, дык у ім пасьлядоўна рэалізуецца прынцып прамога і роўнага выбарчага права, а таму адсутнічаюць такія відавочныя парушэньні гэтага прынцыпу, як выбары дэпутатаў ад грамадскіх арганізацыяў і "фільтрацыя" вылучаных кандыдатаў у дэпутаты з дапамогай акруговых сходаў выбаршчыкаў. Праект прадугледжвае аднолькавыя правы на вылучэньне кандыдатаў у дэпутаты для ўсіх грамадскіх арганізацы-

му; аб структуры экспертных і арганізацыйных камісіяў; аб парадку падрыхтоўкі і публікацыі дакументаў БНФ; аб семінары Сойму, курсах беларускай мовы і інш. Зь ліку сяброў Сойму і прадстаўнікоў радаў і групаў падтрымкі была сфармаваная і зацьверджаная аснова Управы Сойму ў складзе 21 чалавека. (Поўны склад Управы будзе апублікаваны пазьней).

13 л і п е н я. Адбылося другое паседжаньне сесіі Сойму БНФ. Створаны арганізацыйная і экспертныя камісіі. Былі прынятыя Зварот Сойму БНФ да дэпутатаў Вярхоўнага Савету БССР (публікуецца), пастанова пра мітынг 26 ліпеня ў Менску. Абмеркаваная праца камітэту "Дзеці Чарнобыля".

Н а в а с і б і р с к. У пачатку чэрвеня тут адбыўся арганізацыйны сход Навасібірскай філіі культурнага таварыства "Беларусы Сібіры". Па самых сьціплых падліках у Сібіры жыве звыш 200 тыс. беларусаў зь іх каля 10 тыс. - у Навасібірску. Мэта Таварыства -- падтрыманьне духоўнай сувязі з Бацькаўшчынай, вывучэньне мовы, гісторыі, культуры Беларусі, садзеяньне працэсам перабудовы сацыяльных адносінаў, усталяваньне сувязяў зь іншымі нацыянальнымі культурамі. Бліжэйшыя планы -- навуковае дасьледваньне "Беларусы і Сібір: гістарычныя сувязі і лёсы", сьвяткаваньне памятных дзён беларускай гісторыі і культуры, садзеяньне у арганізацыі турыстычных вандровак па Беларусі. На арганізацыйным сходзе абраны аргкамітэт, які распрацоўвае Статут і Праграму, вядзе падрыхтоўку Устаноўчага сходу Таварыства. Тэл. сяброў аргкамітэту: 32-44-52, 35-36-80; іх можна знайсьці таксама ў Доме культуры "Академия" па адрасе: 630090, Новосибирск, ул. Ильича, 4. (Паводле газеты "Вечерний Новосибирск", 17 чэрвеня 1989).

Дарэчы. На Устаноўчы зьезд БНФ аргкамітэт таварыства "Беларусы Сібіры" даслаў тэлеграму: "З халоднай Сібіры гарачае прывітаньне Устаноўчаму зьезду БНФ -- безумоўнай гістарычнай падзеі ў лёсе Беларусі. Лічым удзел у Зьезьдзе вялікім гонарам і таму вельмі шкадуем, што ня здолелі прыехаць. Таварыства "Беларусы Сібіры" -- БНФ! Жыве Беларусь!".

Л е п е л ь. У чэрвені першы сакратар Лепельскага райкама партыі Іван Шакола застаў юрыста РАПА Валерыя Байкова за чытаньнем газеты "Факт". "Парушальніка партыйнай дысцыпліны" выклікалі да начальніка райаддзела міліцыі, затым у КДБ, каб высьветліць, адкуль той узяў "нефармальнае" выданьне...

ЗВАРОТ
СОЙМУ БНФ ЗА ПЕРАБУДОВУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"
ДА ДЭПУТАТАЎ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Шаноўныя дэпутаты!

Чарговая сесія Вярхоўнага Савета БССР зьбіраецца ў крытычны для нашага народу час. Вырашаецца не толькі лёс перабудовы ў Рэспубліцы, вырашаецца, ці жыць нашаму народу, ці зьнікнуць з твару зямлі.

Сойм Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне", адчуваючы нашую агульную адказнасьць за будучыню народа і лёс дэмакратыі, улічваючы патрабаваньні дзесяткаў тысяч удзельнікаў БНФ, зьвяртаецца да Вас, шаноўныя дэпутаты, з просьбай уважліва і адказна разгледзець кожнае пытаньне парадку дня сесіі.

Важнасьць пытаньняў, вынесеных у парадак дня сесіі, вымагае поўнай публічнасьці пры іх абмеркаваньні і прыняцьці рашэньняў. Рашуча патрабуем прамой трансьляцыі ўсіх паседжаньняў сесіі Вярхоўнага Савета па тэлебачаньні і радыё. Заклікаем дэпутатаў далучыцца да гэтага патрабаваньня.

* * *

У выніку Чарнобыльскай катастрофы значныя абшары на тэрыторыі Беларусі моцна заражаны радыенуклідамі. Пятая частка ворнай зямлі Рэспублікі непрыдатная для выкарыстаньня. Стала немагчыма не толькі весьці гаспадарчую дзейнасьць, але і жыць у Брагінскім, Буда-Кашалёўскім, Краснапольскім, Нараўлянскім, Хойнікім, Чэрыкаўскім ды іншых раенах Рэспублікі. Да Чарнобыля гранічна дапушчальная канцэнтрацыя радыяактыўнасьці складала 3 Кюры на квадратны кіламетр. Цяпер заражанасьць у шмат якіх мясьцінах перавышае 15 Кюры на квадратны кіламетр, а месцамі дасягае 200 Кюры і больш. У многіх паселішчах людзі набралі за тры гады да 25 бэр. Расьце колькасьць ракавых захворваньняў, зьніжаецца імунітэт да гэтак званых звычайных хваробаў. Пагроза генафонду нацыі стала жахлівым фактам. Вынікі катастрофы, калі браць пад увагу аддаленую перспэктыву, можна параўнаць толькі са сталінскім і гітлераўскім генацыдам. Праблема Чарнобыля — гэта праблема выжываньня народу.

Сотні тысячаў нашых грамадзян жывуць ва ўмовах, непрыдатных для жыцьця. Урад Беларускай ССР своечасова не ацаніўшы сітуацыю, усяляк прыхарошваючы становішча, не запатрабаваў ад Ураду СССР сродкаў на поўнае адсяленьне людзей з заражаных раёнаў і паселішчаў. Ён нават адмовіўся ад прапановы Ураду Савецкага Саюза цалкам адсяліць Брагінскі раён. Кіраўнікі Рэспублікі зрабілі ўсё, каб дасьведчаныя народныя дэпутаты не трапілі на нараду з удзелам Старшыні Савета Міністраў СССР, што праводзілася ў час работы Зьезду народных дэпутатаў СССР і была прысьвечаная чарнобыльскай праблеме.

Нарэшце, праз тры гады пасьля трагедыі, мы дачакаліся пастаноўкі чарнобыльскага пытаньня на сесіі Вярхоўнага Савета БССР, хоць зрабіць гэта трэба было неадкладна, у надзвычайным парадку. Зараз вельмі неабходная прынцыповая пазіцыя дэпутатаў, іх рашучасьць у абароне права народа на выжываньне. Толькі пры гэтай умове Вярхоўны Савет зможа прыняць рашэньні, выкананьне якіх хоць крыху зьменшыць уплыў наступстваў аварыі.

Беларускі Народны Фронт "Адраджэньне" заклікае Вярхоўны Савет БССР патрабаваць ад Урадаў БССР і СССР прыняць неадкладныя меры дзеля вратаваньня тых, каго яшчэ можна вратаваць, дзеля аблягчэньня пакутаў тых, хто ўжо хворы.

Неабходна патрабаваць сродкі і фондавыя матэрыялы з адказных за трагедыю саюзных міністэрстваў, каб ажыцьцявіць адсяленьне людзей з моцна заражаных раёнаў Магілёўскай і Гомельскай вобласьцяў у адносна чыстыя раёны Віцебскай вобласьці ў іншыя аддаленыя ад раёна катастрофы мясьціны Беларусі. Пры гэтым насельніцтва з пацярпелых раёнаў не павінна дэпартавацца за межы Рэспублікі. Землі, зь якіх часова адселены жыхары, павінны быць пад строгім рэспубліканскім кантролем і міжнародным наглядам, мець асаблівы ахоўны юрыдычны статус. Рашэньні ўтрыманьня іх павінен вызначацца Урадам Беларусі.

Неабходна тэрмінова спыніць вытворчасьць сельскагаспадарчай прадукцыі ў раёнах заражаных раёнах Беларусі, спыніць адпраўку туды моладзі на сельскагаспадарчую і любую іншую працу.

Заклікаем дэпутатаў прыслухацца да прапаноў, распрацаваных навукоўцамі Інстытуту ядзернай энергетыкі АН БССР і БДУ.

Яны, у прыватнасьці, датычаць зьніжэньня гранічнага ўзроўню заражанасьці тэрыторыі, пры якім абавязковае адсяленьне жыхароў. Лічым неабходным уключэньне ва Урадавую камісію па ліквідацыі наступстваў Чарнобыльскай катастрофы навукоўцаў, якія удзельнічалі ў распрацоўцы гэтых прапановаў, а таксама прадстаўнікоў Беларускага Экалагічнага Саюзу і БНФ "Адраджэньне".

Улічваючы тое, што Урад БССР і розныя саюзныя ведамствы хаваюць аб'ектыўную інфармацыю пра сітуацыю у заражаных раёнах, БНФ "Адраджэньне" патрабуе цалкам зьняць сакрэтнасьць зь інфармацыі пра стан радыяцыі і вынікі Чарнобыльскай катастрофы на Беларусі; пра радыяцыйнае становішча, пра заражанасьць прадуктаў, паветра, зямлі, вады, расьлін. Народ павінен ведаць пра свой лёс, лёс сваіх дзяцей і мець магчымасьць ратавацца.

Будзе непразорлівасьцю і вялікай няўдзячнасьцю, калі Урад Рэспублікі праігнаруе медыцынскую, навуковую і ўсялякую гуманітарную дапамогу, ад каго б яна ні зыходзіла. Лічым, што дэпутатам варта выказацца па гэтым пытаньні.

Заклікаем Вярхоўны Савет БССР абвясьціць Беларусь безьядзернай зонай.

Кіраўнікі БССР, што на працягу 1986—89 гадоў давялі Рэспубліку і народ да такога бядотнага стану і не запабеглі вынікам Чарнобыльскай трагедыі, павінны панесьці адказнасьць перад законам, гісторыяй і людзьмі. Заклікаем шаноўных дэпутатаў разглядзець гэтае пытаньне і прыняць адпаведнае рашэньне.

* * *

БНФ вітае той факт, што ў парадак дня сесіі вышэйшага органа ўлады Рэспублікі ўключана пытаньне пра лёс ахвяраў рэпрэсіяў. Але выклікае непакой, што пытаньне звужана да утварэньня сьпецыяльнай камісіі. Заклікаем Вярхоўны Савет БССР:

1. Правесьці поўную рэабілітацыю ўсіх бязьвінна пацярпелых ад таталітарнага рэжыму, прыняць рашэньне аб кампенсацыі ім і іх сем'ям маральных і матэрыяльных стратаў.

2. Прыняць заканадаўчыя акты, якія створаць умовы для вяртаньня на Бацькаўшчыну грамадзянаў БССР, калі-небудзь прымусова выселеных зь яе тэрыторыі.

3. Асудзіць сталінізм як антычалавечую зьяву. Паставіць пытаньне аб нераспаўсюджаньні тэрміну даўнасьці на злачынствы сталінізму згодна канвенцыі ААН ад 26 лістапада 1986, якая абвясьціла непрымяненьне такога тэрміну да злачынцаў, што ажыцьцяўлялі рэпрэсіі і генацыд. Магчыма, гэтае пытаньне неабходна вынесьці на ўсенароднае абмеркаваньне ці рэферэндум. Мы не стаім за тое, каб усе злачынцы абавязкова панесьлі крымінальнае пакараньне, мы настойваем на кары маральнай: павінны быць названыя імёны злачынцаў, іх трэба пазбавіць узнагародаў, персанальных пенсіяў і розных прывілеяў.

4. Прыняць рашэньне аб увекавечаньні помнікамі і мемарыяламі ўсіх месцаў расстрэлаў, катаваньняў і зьняволеньняў людзей на Беларусі ў часы сталінізму.

5. Афіцыйна зарэгістраваць рэспубліканскае гісторыка-асьветніцкае таварыства "Мартыралог Беларусі".

* * *

Адным з пунктаў парадку дня чарговай сесіі Вярхоўнага Савета зьяўляецца зацьверджаньне Указаў Прэзідыума. У сувязі з гэтым Сойм лічыць неабходным зьвярнуць Вашу ўвагу на Указ ад 31 сакавіка 1989, у якім па волі ананімных аўтараў перамешчаны і прыраўненыя адзін да аднаго і сьпекуляцыя пры куплі-продажу, і мітынгі, і распаўсюджваньне друкаванай інфармацыі, і выкарыстаньне сімвалаў.